

KAKO DO KREATIVNOG UČENIKA I NASTAVNIKA

Senad OMİĆ

UDK 37.036

SAŽETAK: Škola je već nekoliko stoljeća u razvoju ljudskog društva predstavlja mjesto na kojem mladi naraštaji sistematski, organizirano i standardizirano stiču obrazovanje. Proces naobrazbe determinira nekoliko bitnih faktora, kao što su: metode (učenja i podučavanja), sredstva i oblici. Općepoznato je da se školski sistemi (od osnovnog do visokog obrazovanja) i danas u najvećoj mjeri zasnivaju na konceptijskim postavkama koje su, prije više od tri stotine godina, uspostavili J. A. Komensky (o organizaciji nastave) i Herbart (o formalnim stupnjevima saznanja). Da bi proces podučavanja bio uspješan potrebno je, uz izbor oblika nastave, permanentno osmišljavati i kreirati nastavni čas, a sve to, opet, da bude u okvirima zadanog razredno-predmetnog sistema. Osmišljavanje i organizacija odgojno-obrazovnog rada nužna je ukoliko u recipijentu želimo da njegova kreativnost dođe do izražaja. Poticanje kreativnosti učenika fundamentalna je tema ovog rada, stoga ćemo se u njemu dotaknuti nekih pojmovnih određenja, kao i različitih percepcija pojma kreativnosti u nastavi i učenju. U kontekstu navedenog cilja predstaviti ćemo i neke poglede savremenih autora iz područja pedagogije, didaktike i razvojne psihologije na tradicionalnu i savremenu nastavu. S obzirom da pobuđivanje i oblikovanje kreativnosti kod učenika ponajviše ovisi od nastavnika, u radu ćemo prikazati koji su to poželjni i potrebni profili i odlike kreativnog nastavnika i na koji način će spomenutu kreativnost kod učenika najkvalitetnije afirmirati.

Ključne riječi: učenik, nastavnik, kreativnost, odgojno-obrazovni rad, škola

Pojmovna određenja termina: kreativnost i talentiranost

Ne postoji jedinstveno i autoritativno gledište ili definicija kreativnosti, kao ni standardizirana tehnika mjerenja iste. "Zajednička definicija koja obuhvaća većinu gledišta mogla bi glasiti da je kreativnost urođena sposobnost svakog pojedinca da proizvodi određenu novinu na već postojeće stanje bilo u materijalnoj, bilo u duhovnoj sferi (rješenja, ideje, umjetnički oblici, teorije ili proizvodi), da je ta novina originalna, ekonomična i primjenjiva unutar određenoga socijalnoga konteksta te da je pozitivno usmjerena." (Solomanji i Bogonar, 2008). Termin kreativnost

podrazumijeva misaoni proces koji uključuje stvaranje novih ideja, pojmova, ili rješenja problema, ili novih poveznica između postojećih ideja ili pojmova. Etimološki, korijen riječi dolazi iz latinske riječi "creatus", što doslovno znači "koji je narastao"¹.

U kontekstu govora o savremenoj i interaktivnoj nastavi, kreativnost je pojam koji često susrećemo u pedagoškoj literaturi. Ona se manifestira u razvijanju divergentnog mišljenja, originalnosti, fluentnosti i fleksibilnosti. Biti kreativan znači biti sposoban anticipirati originalnosti i misli i ideja, pronalaziti, kada god je to moguće, nova i neobična rješenja. Mnogi teoretičari ne prave razliku

između kreativnosti i talentiranosti i smatraju ih sinonimima. Kao i kod kreativnosti, tako i kod talentiranosti postoje različita određenja i poimanja, te otuda i različite definicije istih. Ipak, smatramo da postoje određene razlike između ova dva pojma, te stoga donosimo i neke od definicija *talentiranosti*.

U *Enciklopedijskom rječniku pedagogije* (1963, str. 1015) nalazimo da se pod talentiranošću podrazumijeva prirodna sposobnost koja pojedinca omogućuje visoko dostignuće u određenom području, npr. u muzici, matematici itd. Pod talentom se razumijeva sposobnost koja je već razvijena.

U svojoj *Edukacijskoj psihologiji* T. Grgin (1997:235) navodi da su "daroviti oni đaci koji se ističu ili svojim vrlo visokim stupnjem općeg

¹ U ovom radu ćemo pojam *kreativnost* upotrebljavati u smislu i značenju *narastanja u saznanju*, što, ima kom-

plementarnu vezu sa poimanjem znanja i spoznaje u tradiciji Poslanika islama, a.s.

intelektualnog razvoja ili pak izrazitim razvojem samo određene sposobnosti koje ih, u odnosu na ostale đake, čine izrazito naprednijim”.

Jedan od rijetkih teoretičara koji je napravio jasnu razliku između ova dva termina i razradio model diferencijacije kreativnosti i talenta je François Gagné (Fransoa Ganje). Suština njegovog modela jeste dihotomija između domena sposobnosti i oblasti izvedbi koje naziva nadarenost i talentiranost. Gagné smatra da se nadarenost odnosi na posjedovanje i korištenje neuvježbanih i spontano izraženih prirodnih sposobnosti u barem jednom domenu, a talent na sistematski razvijene izvanredne sposobnosti (vještine) i znanja u barem jednom polju ljudske aktivnosti (Osmić, 2010 prema: Gagné, F. (2000) *Understanding... Oxford*, str. 67.).

Dakle, suštinska diferencijacija između pojmova kreativnost i talentiranost ogleda se u tome što se pod kreativnošću razumijeva iznadprosječna sposobnost u više polja (oblasti), a pod talentiranošću visoko iznadprosječna sposobnost u jednom polju ljudske djelatnosti. Time možemo i konstatirati da je kreativnost viši stepen intelektualne sposobnosti jer podrazumijeva sposobnost u više područja ljudske djelatnosti, dok je talentiranost, u tom smislu, niži stepen intelektualne sposobnosti jer se ogleda u samo jednom polju djelovanja.

O kreativnosti u nastavi općenito

Kreativnost je jedna od osnova na kojima insistira koncept savremenog obrazovanja. U takvom konceptu obrazovanja cilj je učenika potaknuti da se prema školi/učenju postavi na način da kaže: “Ja učim”, umjesto: “Mene uče”, naravno, tada i nastavnik prestaje biti ‘udžbenik koji hoda’, i postaje više strateg, programer, medijator i istinski odgajatelj mladih

naraštaja. Pretpostavka učeničkog aktivnog i pozitivnog stava prema učenju zasigurno je nastavnik koji je po svojoj prirodi i intelektualnom habitusu kreativan. Takav nastavnik je svjestan da je prošlo vrijeme kada je za dinamiku nastave bilo presudno uzorno nastavnikovo predavanje pred razredom. Ubrzani tehnološki proces i nova informacijska tehnologija više ne daju nikakvu kompetentnost savremenom nastavniku. U takvom okruženju, nedostatno je samo solidno poznavanje gradiva koje se izlaže, naprotiv, nužna je kreativnost i smisao za stvaralaštvo, sposobnost uočavanja, predviđanja i rješavanja problema, kao i visoka motiviranost za upoznavanje učenika. Savremeni pogledi na učenikovo učenje u procesu organizirane nastave svode se na zahtjev da učenik “istražujući uči i učenjem istražuje” (Stevanović, 2003). U ovakvom konceptu nastave, odgojno-obrazovni proces treba da je u cijelosti okrenut stvaralačkom radu učenika i nastavnika.

Kako prepoznati kreativnog učenika

Potpuno suprotan odnos prema kreativnosti imaju humanisti. Oni su pošli od hipoteze da je kreativnost imanentna svakom ljudskom biću. Humanisti su, izučavajući zdrave i samoaktualizirane pojedince, došli do zaključka da je kreativnost jedna od bitnih ljudskih karakteristika. Zapravo, ona je pokazatelj da je neka osoba u potpunosti razvila svoju ljudskost.

Tako Carl Rogers (1969: 290) govoreći o potpunoj osobi (*fully functioning person*) kaže da je takva osoba uvijek kreativna: “Svojom senzitivnom otvorenošću prema svijetu, svojim povjerenjem u vlastite sposobnosti da oblikuje nove odnose sokolinom, to je tip osobe iz koje proizlaze kreativni produkti i kreativni način života. Ona nije nužno prilagođena svojoj kulturi i najčešće nije

konformist. Ali u svako doba i u svakoj kulturi ona će živjeti konstruktivno i u harmoniji koliko joj dozvoljava balansiranje sa zadovoljavanjem potreba. U nekim situacijama određene kulture može biti vrlo nesretna, ali će nastaviti biti svoja i ponašati se na način da osigura maksimalno moguće zadovoljavanje svojih najdubljih potreba.”

Abraham H. Maslow (1976: 55) smatra “da koncept kreativnosti i koncept zdrave, samoaktualizirane, potpuno humane osobe izgleda da sve bliže i bliže idu zajedno i možda postaju ista stvar.” Maslow je uočio sličnost između opisa karakteristika kreativnih osoba koje je naveo E. Paul Torrance i svojih opisa samoaktualiziranih osoba.²

Kreativnost i škola

Ekspanzija pedagogije nakon Komenskog i Herbarta zastala je polovinom XX vijeka. Nakon toga, moglo bi se reći da suštinska pitanja pedagogije kao što su učenje, motivacija, interaktivno učenje i donošenje odluka osvaja psihologija. Krajem XX vijeka bilo je potpuno jasno da odgovore na pitanja, kao što su *Kako motivirati učenike, Kako učiti učenje* i slično, ne može nam dati pedagogija. U svojoj *Pedagogiji za XXI vijek* prof. dr. Nenad Suzić (2005) navodi dva ključna razloga za to:

- a) Pedagogija se sve više zatvarala u uski nastavni didaktičizam, ostajući u okviru koncepta poučavanja, a zanemarujući koncept pedagogije učenja;
- b) Danas je jasno da je nastupilo vrijeme učeće civilizacije, vrijeme kada uče i stari i mladi, kada učenici u školi treba da nauče učenje, a ne samo da pamte i reproduciraju činjenice.

Postavlja se pitanje: u kakvoj školi kreativnost učenika može lakše i produktivnije doći do izražaja – tradicionalnoj ili savremenoj?³

² Detaljnije o različitim teorijskim pristupima kreativnosti, vidjeti u: Bognar, Ladislav (2011): *Kreativnost u nastavi*, web: www.hrcak.srce.hr

³ Termini tradicionalna i savremena škola su, među teoretičarima nastave, općeprihvaćeni. U tom kontekstu, tradicionalnom se školom ima smatrati ona

gdje je nastava šablonizirana i rigidno ukalupljena u predmetno–razredni sistem. Pod savremenom se, pak, školom, između ostalog, podrazumijeva škola u kojoj se

Prema knjizi *Pedagogija za XXI vijek* navodi da su u kontekstu poticanja i razvijanja kreativnosti, mnogi su teoretičari pedagogije i psihologije kritizirali tradicionalnu školu (Lay, 1903; Meumann, 1907; Hirsch, 1996; Potkonjak, 2003, prema Suzić 2005: 41-42).

U istom djelu Suzić (2005:149) navodi da kritički stavovi ovih autora prema tradicionalnoj školi, mogli bi se sublimirati u sljedećem:

- Da bi bila efikasna, škola mora pridobiti djecu za učenje;
- Škola kod učenika mora sve više razvijati sposobnost permanentnog učenja;
- Pamćenje i reprodukciju zapaćenog svesti na optimalan nivo, tj. memorativnu i reproduktivnu funkciju nastave minimizirati;
- Tradicionalna nastava prvenstveno razvija pokornost, poslušnost i zavisnost.

Ka interaktivnoj nastavi

Savremena škola sa protežiranjem interaktivne nastave daje mnogo više mogućnosti za razvijanje i poticanje kreativnosti, kako nastavniku tako i učenicima. Kako ne bismo upali u zamku 'crno-bijelog' sindroma poimanja stvari i pojava, tj. negiranja svega tradicionalnog u korist savremenog, želimo sistem interaktivnog učenja predstaviti kao svojevrsnu nadogradnju i potrebno poboljšanje tradicionalne nastave.

Interaktivno učenje ilustrativno možemo prikazati kao učenje u kojem učenik 8 ili 9 godina u osnovnoj, a zatim 3 ili 4 godine u srednjoj školi doživljava nastavnika kao vodiča u njegovom odgojno-obrazovnom 'rastu', u kojem, umjesto da sluša i pamti, on slobodno pita i prezentira znanje, način artikulacije i prezentacije naučenog mu je primaran, a sama ocjena sekundarna. Postoji

kod percepcije interaktivnog učenja (vidi i mišljenja da je to sve "već viđeno" čime se aludira na to da se kod takve nastave, u suštini, radi o grupnom obliku rada, koji je već bio zastupljen i u tradicionalnom sistemom obrazovanja.⁴

Autori navode niz prednosti (Suzić, 2005) koje interaktivno učenje čini upravo rješenjem za neke slabosti tradicionalnog odgojno-obrazovnog sistema. Navodimo neke od značajnijih:

- a) Razvijanje kompetencija potrebnih za život u za XXI vijeku;
- b) Kompatibilnost sa tradicionalnom nastavom;
- c) Snažnija motivacija učenika;
- d) Kompenzacija nedostajućih interakcija u porodici i socijalnom okruženju.

Ipak, kako ne bismo bezrezervno fetišizirali (Suzić, 2005) model interaktivnog učenja, napomenut ćemo da su čak i autori koji ga zagovaraju, bili pri tome oprezni i upozorili na neke njegove nedostatke, kao što su:

- a) Interakcija bez nastavnikovog usmjeravanja i vođenja;
- b) Zavisnost slabijih učenika od boljih;
- c) Socijalno ljenčarenje (social loafing);
- d) Tzv. Ringelmanov efekt.⁵

Nastavnik – inicijator kreativnosti

U svakoj školi, bilo kojeg nivoa obrazovanja, nastavnik bi trebao biti glavni inicijator kreativnosti. Pri tom ne mislimo samo na nastavnikovo poticanje kreativnosti u razredu, dakako je to prethodno potrebno i u nastavnom kolektivu, kao i u upravi škole. Na nivou svake škole potrebno je osigurati uvjete za kreativnost koji se naročito odnose na stručnu atmosferu, prilike za istraživanje

i način vrjednovanja kreativnosti u nastavi. Kreativnost se planira, organizira, realizira, usmjerava, koordinira, potiče, kontrolira i vrjednuje (Stevanović, 2003). Osnovna didaktička pretpostavka za uspješan kreativan rad u školi je spoj kreativno predisponiranog nastavnika i otvorenost škole za stvaralaštvo. Takav nastavnik je svjestan da razvijanje učenikovih kreativnih potencijala pretpostavlja istovremeno i razvijanje vlastitih, dok je osnovno polazište za stjecanje potrebnih kompetencija za poticanje kreativnosti dakako njegova (intrinzična) motivacija.

Škola bi trebala biti po mjeri učenika; polazi se isključivo od njihovih potreba i iskustva, a na nastavniku je da svaki sat učini svojevrsnom kreacijom. Dokazano je da su djeca sklona kreativnosti više nego odrasli, stalno nešto istražuju, zapitkuju. Njihovu kreativnost često najviše koči autoritet nastavnika, koji i dalje forsira rigidne paradigme tradicionalne škole, kao što su jednoličnost i neučinkovitost. A danas se u svim aktivnostima kao imperativ postavlja oslanjanje na ljudsku kreativnost (Bognar, Bognar, 2009). Poticanje kreativnosti u školskom okruženju pretpostavlja savremenog učitelja koji je osvijestio važnost oslanjanja na vlastitu kreativnost kao pretpostavku za razvoj kreativnosti svojih učenika. Sama po sebi, kreativnost je podložna mnogim utjecajima koji u uvjetima osnovnoškolske nastave posebno dolaze do izražaja, osobito kada je riječ o svakodnevnim međuljudskim odnosima između učenika, učitelja i roditelja, o hijerarhijskom odnosu između učitelja, stručnih saradnika i školskog osoblja, uvjetima rada te različitim ekstrinzičnim motivatorima koji u većoj ili manjoj mjeri utječu na motivaciju u pozitivnom, ili pak negativnom smislu.

protežira interaktivna nastava. U Enciklopedijskom rječniku pedagogije (Zagreb, 1963) pod tradicionalnom školom se podrazumijeva škola sa zastarjelom pedagogijom, dok pod "savremena škola"

nalazimo samo predstavljanje dva istoimena časopisa koja su svojevremeno izlazila u Zagrebu i Beogradu.

⁴ Detaljnije i interaktivnoj nastavi vidjeti u: Krneta, D (2004): *Interaktivna nastava*

va-inovacija ili 'već viđeno', u: Didaktički putokazi, god. X, br. 31, Zenica.

⁵ Fenomen koji prati grupnu interakciju kao prirodna potreba pojedinca da se više zalaže za sebe, nego za kolektiv.

Odlike kreativnog nastavnika

Navest ćemo i neke stavove autora o potrebnim i poželjnim odlikama nastavnika-kreativca. M. Stevanović u *Modelima kreativne nastave* (2003) donosi rezultate mikroistraživanja koje je proveo među 50 nastavnika, o profilu nastavnika kreativca. Neki od njih su:

- Inspirator učenika;
- Stalno je u pokretu, tj. stremljenjem i savremenijem;
- Efektivno pronalazi situacije i sredstva putem kojih učenike potiče da tragaju za nepoznatim i da u vezi s tim postavljaju pitanja;
- Od učenika traži što više povratnih informacija (da uče istražujući);
- Učenike potiče da pitaju, diskutiraju, razmjenjuju mišljenja.

Paul E. Torrance (1965), također, na osnovu rađenih eksperimenata dokazivao je da je moguće u nastavi poticati kreativnost.⁶ On smatra da sljedećih pet principa potiče kreativno ponašanje učenika:

- Uvažavati neobična pitanja;
- Uvažavati maštovite i neobične ideje;
- Pokazati djeci da njihove ideje imaju vrijednost;
- Osigurati vrijeme u kojem se ne vrednuje;
- Spojiti evaluaciju s uzrocima i posljedicama.

Neki će još dodati da kreativnog nastavnika neizostavno treba da krasi vedrina, smisao za humor i entuzijazam. Nastavnik-kreativac odstupa od šablona i stereotipnog vođenja nastave, a toplom komunikacijom i empatijom stvara idealnu klimu za razvoj dječije kreativnosti (Čajlaković: 2005). Uloga nastavnika je pomoći učeniku pri objašnjavanju važnih informacija, razjasniti razliku između činjenica i vlastitog mišljenja, te pomoći pri identificiranju nekog problema. Pri

tome nastavnik mora biti otvoren za nova i originalna rješenja, te prihvatati mišljenja učenika koja se razlikuju od uobičajenih. Poticanje otvorenih rasprava i promicanje aktivnog učenja, uz davanje dovoljno vremena za razmišljanje, učenicima će biti od neizmjerne pomoći u razvijanju divergentnog mišljenja. Nastavnik svojim ponašanjem, postupcima i očekivanjima može stvarati kvalitetne uvjete za optimalan razvoj učenikovih sposobnosti i umijeća, ali ih jednako tako svojim uvjerenjima, krutosti u prilagođavanju nepredviđenim situacijama, zatvorenosti pristupu novim metodama poučavanja, može obeshrabiliti u pronalaženju novih, neobičnih i drukčijih ideja. Važna zadaća nastavnika je stvaranje pozitivne klime kojom se osiguravaju uvjeti za poticanje individualnosti u radu, te postepeno izgrađivanje motivacije, nezavisnosti, samoučućajnosti, te unutarnjih kriterija uspješnosti. U tome procesu učitelj više nema dominantnu ulogu u nastavi u tradicionalnom smislu, već on kao partner u učenju donosi odluke, potpomaže učenje i usmjerava učenike kada je to potrebno. (Koludrović i Reić-Ercegovac:2010)

Primjer jednog uspješnog modela poticanja kreativnosti u nastavi

Jedan od najpoznatijih cjelovitih i uspješnih modela poticanja kreativnosti u nastavi koji promiče ideje savremene škole je *Schoolwide Enrichment Model* (Ibid) izvorno namijenjen poticanju darovitih učenika. Uspješnost njegove implementacije u poučavanju darovitih, praktičarima i znanstvenicima poslužila je kao model za primjenu suradničkog učenja i poticanja kreativnosti u svakodnevnom nastavnom procesu.

Renzullijev troprstenasti model temelji se na ideji prirodnog učenja koje podrazumijeva da učenici rade uče o stvarnim i njima bliskim problemima u prirodnom okruženju, nego u umjetno stvorenim uvjetima karakterističnima za klasičnu nastavu. Time se ostvaruje i teorija savremene škole shvaćene kao pripremanje pojedinca za stvarni život. Prvi uvjet za ostvarivanje takve škole je dobro osmišljen kurikulum koji primjerenom metodologijom mora biti usmjeren na poticanje stvaralaštva, uvažavajući metodičke specifičnosti svakog nastavnog predmeta. Tako strukturiranim kurikulumom učenik je aktivno uključen u rješavanje problema, dok je nastava usmjerena na međupodručnu i međupredmetnu integriranost gdje nastavni rad određuju interesi učenika. Naglasak je stavljen na individualizaciju rada u nastavi, gdje učiteljima ulogu vodiča i pomagača (Renzulli i Reis, 1997, 2008, prema Koludrović i Reić-Ercegovac:2010).

Druga bitna odrednica koja je ovaj model poticanja kreativnosti u nastavi učinila uspješnim jest ta što se prepoznala važnost razvijanja senzibiliteta nastavnika za predmet poučavanja, ističući važnost usavršavanja u svome radu, s ciljem da nastavnik umije odabirati prikladne nastavne tehnike. Nastavnik treba ohrabrivati učenike da nauče postavljati pitanja i sami tražiti odgovore na njih. Pri tome se postavlja pitanje je li nužno da i učitelj bude kreativno produktivan. "Nickerson (1999) smatra da samo radoznao nastavnik koji je otvoren novim idejama i inovacijama može osigurati povoljnu klimu za poticanje kreativnosti." (Koludrović i Reić-Ercegovac:2010)

Zaključak

Kreativnost je elementarno polazište u odgoju mladih. Učenici su

gdje je nastava šablonizirana i rigidno ukalupljena u predmetno-razredni sistem. Pod savremenom se, pak, školom, između ostalog, podrazumijeva škola u kojoj se

⁶ Vidjeti detaljnije u: Torrance, E. P. (1974.). *Encouraging Creativity in The Classroom*, Dubuque, Iowa: Brown Company Publishers, str. 43.

² Termini tradicionalna i savremena škola su, među teoretičarima nastave, općeprihvaćeni. U tom kontekstu, tradicionalnom se školom ima smatrati ona

po svojoj naravi uvijek otvoreni za nova iskustva i nikad se ne mire s postojećim znanjem, više vole kretanje nego mirovanje, istraživanje i provjeravanje, nego nekritičko i konformističko primanje gotovih podataka. Naučiteljima/nastavnicima je velika odgovornost da identificiraju opseg i vrstu kreativnih potencijala svakog svog učenika, uzimajući u obzir činjenicu da kreativnost ima svoj početak koji je sadržan u kreativnom pojedincu, koji kroz kreativan proces dolazi do novih i originalnih rješenja kao posebnog proizvoda kojima osobnu ili širu društvenu vrijednost. Naravno, preduvjet spomenutog jeste opredijeljenost i intrinzična motiviranost nastavnika za kreativnošću u nastavi. Stoga, i školovanje budućih nastavnika treba biti u funkciji razvoja i oslobađanja kreativnih potencijala. U radu smo pokušali predstaviti stavove autora koji zagovaraju 'ugovorni' raskid

sa tradicionalnom školom u korist savremene škole koncipirane, prije svega, na interaktivnoj i kreativnoj nastavi, ali i negodovanje istih jer se nedovoljno čini na mijenjanju postojeće nastave koja je više u funkciji gušenja nego poticanja kreativnosti.

Elementarna zadaća, ali i imperativ uspješnosti djelovanja savremenog nastavnika njegova je sposobnost da školu učini sredinom u kojoj su učenici motivirani za učenjem učenja, gdje doživljava ju pozitivna iskustva, ali i mjesto u kojoj uče na njima prihvatljiv, istraživački i suradnički način. On je odgojitelj, medijator i socijalni integrator, a njegovo djelovanje mora biti usmjereno prema pomaganju učenika, dogovaranju, organizaciji, poticanju, savjetovanju i ohrabrenju. S obzirom na to da se školski sistem smatra jednim od dominantnih mjesta poticanja i razvijanja kreativnih potencijala

pojedince, bitno je osvijestiti činjenicu da je nastava jedinstven i neponovljiv proces čiji je sastavni dio pojedinac, odnosno učenik koji sa svim svojim individualnim osobinama i potrebama čini zasebni podsistem kome se učitelj/nastavnik treba prilagoditi želi li osposobiti kreativnog učenika.

U radu smo pokušali predstaviti značaj poticanja kreativnosti kod učenika, kao i ukazati na metode poticanja istih. Prikazali smo neka savremena promišljanja referentnih autora iz oblasti pedagogije i edukativne psihologije na ovu temu. U ovome dijelu konceptualni i metodološki fokus je bio na školskoj nastavi, međutim, smatramo važnim pitanje, mogućnosti i perspektive kreativnosti (polaznika i muallima) aktualizirati i artikulirati i u kontekstu mektepske nastave, posebno imajući u vidu svekolike aporije mektepskog odgoja i obrazovanja.

Lliteratura

- Bognar, L., Witehead J., Bognar, B., Perić-Kraljik, M. i Munk, K. (2009.): *Poticanje stvaralaštva u odgoju i obrazovanju*. Pristupljeno preko: <http://pedagogija.net/kreativnost/knjiga.pdf>
- Furlan, I. (1983) *Čovjekov psihički razvoj*, Školska knjiga, Zagreb
- Furlan, I. (1999) *Psihologija podučavanja* (1999), Školska knjiga, Zagreb
- Grgin, T. (1997): *Edukacijska psihologija*, Naklada Slap, Jastrebarsko;
- Franković D., Pregrad Z. i Šimleša P. Eds. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Matica Hrvatska, Zagreb;
- Stevanović, Marko (2003): *Modeli kreativne nastave*, Andromeda, Rijeka;
- Suzić, Nenad (2005): *Pedagogija za XXI vijek*, TT-Centar, Banja Luka;
- Torrance, E. P. (1974): *Encouraging Creativity in The Classroom*. Dubuque, Iowa: Brown Company Publishers;
- Čajlaković, M. (2005): *Kreativnost u nastavi*, u: *Didaktički putokazi*, Časopis za nastavnu teoriju i praksu, PZ, Zenica
- Krneta, D. (2004): *Interaktivna nastava-inovacija ili 'već viđeno'*, u: *Didaktički putokazi*, časopis za nastavnu teoriju i praksu, god. X, br. 31, Zenica
- Osmić, N. (2010): *Razlike i sličnosti između nadarenosti i talentiranosti*, u: *Novi muallim*, časopis za odgoj i obrazovanje, br. 41, Sarajevo
- Arar, Lj., Rački, Ž. (2003) *Privreda kreativnosti*, u: *Psihologijske teme* (2003); dostupno na www.hrca.hr (pristupljeno 22.11.2012. godine)
- Bognar, Ladislav (2012): *Kreativnost u nastavi*, Napredak, Vol.153 No.1, Učiteljski fakultet u Osijeku. Dostupno na www.hrca.hr (pristupljeno 20.11.2012. godine);
- Koludrović M. i Reić-Ercegovac I. (2010): *Poticanje učenika na kreativno mišljenje u suvremenoj nastavi* u: *Odgojne znanosti*, Vol. 12, br.2, Dostupno na www.hrca.hr (pristupljeno: 25.11.2012. godine): str. 427-439
- Zrilić S. i Košta T. (2009): *Učitelj-kreator izvannastavnih aktivnosti*, Magistra Iadertina, Dostupno na www.hrca.hr (pristupljeno 20.11.2012. godine.)
- <http://www.renzullilearning.com/Creativity>, dostupno: 25.11.2012. godine;

الموجز

كيف الوصول إلى تلميذ مبدع ومدرس مبدع

سناد أوميتش

منذ عدة قرون والمدرسة تمثل في تطور المجتمع البشري المكان الذي تتلقى فيه الأجيال الشابة التعليم بصورة منهجية ومنظمة ومقننة. وتتحدد عملية التعليم بعدة عوامل مهمة، منها: طرق التعلم والتعليم والوسائل والأشكال. ومن المعلوم أن الأنظمة الدراسية (من التعليم الأساسي إلى التعليم الجامعي) تقوم اليوم في معظمها على الفرضيات التي وضعها قبل ثلاثمائة عام جون أموس كومينيوس (حول تنظيم الدراسة) وهربارت (حول الدرجات الشكلية للمعرفة). ولكي تكون عملية التعليم ناجحة، لا بد إلى جانب اختيار صيغة الدراسة، الابتكار والصياغة المتواصلة للحصة الدراسية، على أن يكون هذا كله ضمن إطار النظام المقرر للصف والمادة. إن صياغة وتنظيم العمل التربوي والتعليمي أمر ضروري إذا كنا نرغب أن نبرز ملكة الإبداع عند المتلقي. وإن تشجيع الإبداع عند التلميذ هو الموضوع الأساسي في هذا البحث، لذا سنتطرق فيه إلى بعض المفاهيم وإلى التنوع في فهم الإبداع في التدريس والتعلم. وسنقدم في سياق الهدف المذكور عددا من نظرات الكتاب المعاصرين في مجالات التربية وفن التعليم وعلم النفس التنموي، إلى التدريس التقليدي والحديث. وبما أن إيقاظ الإبداع وتشكيله عند التلميذ يعتمد أكثر ما يعتمد على المدرس، فسندرج في البحث الصفات والمزايا المرغوبة للمدرس المبدع والطريقة التي ستعيده على إبراز الإبداع الأمثل عند التلميذ.

الكلمات الرئيسية: التلميذ، المدرس، الإبداع، العمل التربوي والتعليمي، المدرسة

Summary

HOW TO INCITE CREATIVITY IN BOTH A STUDENT AND A TEACHER

Senad OMIĆ

The school has now for centuries in the development of human society presented a place wherein the young generations are educated in a systematic, organised and standardised manner. The process of education is determined by a number of relevant factors as: the method (of learning and teaching), means and forms. It is generally known that the school systems (from primary to university education) are even today in a great extent based upon more than three centuries old concepts established by J. A. Komensky (about the organisation of the teaching class) and Herbart (about formal degrees of learning). In order to have successful process of teaching, besides having a good choice of a form of teaching, permanent creativity in formulating teaching class is required as well as remaining within a given framework of class – subject system. Creativity in organising the educational process is essential if we desire to incite creativity in its recipient (student). Encouraging creativity of students is a basic theme of this article, hence we shall here bring up definitions of some concepts and discuss variety of perceptions of the concept of creativity in teaching class and in learning. In this context we will present the opinions of a number of contemporary authors in fields of pedagogy, didactics and development psychology concerning both traditional and contemporary teaching. Considering the fact that inciting and forming students creativity mainly depends upon teacher, in this article we bring some outlines of profiles and characteristics of a creative teacher, as well as the ways to affirm students' creativity in its best.

Key words: student, teacher, creativity, education, school